

Recenzja pracy doktorskiej mgr Agaty Gorzycy pt. „Idea bezpieczeństwa rodziny w polityce społecznej samorządu terytorialnego powiatu pińczowskiego”, ss. 219.

Przyjęta do recenzji praca doktorska Pani mgr Agaty Gorzycy pt. „Idea bezpieczeństwa rodziny w polityce społecznej samorządu terytorialnego powiatu pińczowskiego” napisana została pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Tadeusza Borutka oraz promotor pomocniczą dr Katarzynę Salamon w Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie.

Autorytet promotora oraz ranga Uczelni, w której odbywa się przewód stanowią już, same w sobie, wystarczający symptom, gwarantujący rzetelność naukową i znaczący poziom rozprawy. Jest to tym bardziej istotne, iż Doktorantka podjęła się rozwiązania niezwykle ważnego i złożonego problemu. Przedłożona mi do recenzji dysertacja jest opracowaniem, które należy ocenić pozytywnie. Jest to praca aktualna i ważna, tak z punktu widzenia nauk socjologicznych, nauk o polityce społecznej, jak i bezpieczeństwa pedagogiki rodziny.

1. Znaczenie podjętego tematu pracy doktorskiej

Zaspokojenie potrzeby bezpieczeństwa jest jedną z elementarnych potrzeb człowieka i jedną z podstawowych funkcji rodziny. Rzuca w sposób zasadniczy - niezależnie od kontekstu historycznego i przemian społeczno-ekonomicznych na możliwości realizowania szans życiowych jednostki, a tym samym i na jakość oraz poziom życia współczesnych rodzin.

Rodzina jest nie tylko podstawową grupą społeczną, ale także instytucją społeczną, która dostarcza różnego rodzaju usług, zaspakaja wiele potrzeb, od potrzeb ekonomicznych po potrzeby psychiczne, duchowe, opieki i wychowania.

Doświadczenia ostatnich kilkunastu lat pokazują, że przystosowanie się rodzin do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej jest trudne. Wzrasta znaczenie

czynników różnicujących warunki bytu rodzin: problemy mieszkaniowe, bezrobocie, dostępność usług, problemy zatrudnieniowe, brak odczuwalnej poprawy w zakresie opieki zdrowotnej i w związku z tym obniżenie poczucia bezpieczeństwa.

W ostatnich latach obserwuje się wzrost liczby rodzin dysfunkcyjnych, które jako nieodpowiednie środowisko opiekuńczo-wychowawcze nie tylko nie są w stanie zaspokajać ich potrzeb, ale wręcz stanowią dla nich zagrożenie. Rodzina dysfunkcyjna, z wieloma problemami jest też zagrożeniem dla istniejącego ładu społecznego.

Jednym z niepokojących problemów związanych z globalizacją zjawisk społecznych jest też miejsce osób starszych we współczesnym świecie. Obecnie zauważa się trend do marginalizacji osób starszych. Współcześnie ten etap ludzkiego życia wywołuje wiele emocji. Częściej łączy się z lękiem przed starością i chęcią ucieczki od niej za wszelką cenę. Na przestrzeni wieków podejście do ludzi starszych mocno ewoluowało. Co nie znaczy oczywiście, że dawniej ludzie starsi byli otaczani tylko szacunkiem i estymą.

Ważnym filarem w zapewnieniu bezpieczeństwa socjalnego obywateli jest dobrze i sprawnie funkcjonująca polityka społeczna. Poznanie dysfunkcji konkretnych rodzin i usytuowanie ich w konkretnym środowisku i miejscu zamieszkania jest istotne dla zapewnienia bezpieczeństwa i stabilizacji.

Należy podkreślić, że badania bezpieczeństwa rodziny w polityce społecznej na przykładzie działań powiatu pińczowskiego są nowatorskie i niezwykle ważne. Jego głównym celem jest kształtowanie odpowiedzialności obywatelskiej w życiu społeczności lokalnych, ponieważ to jej członkowie stanowią największy potencjał ekonomiczny i społeczny.

Zaznaczyć także należy, iż rodzina w kontekście szerszej analizy w ramach polityki społecznej samorządu terytorialnego nie spotkała się jak dotąd z szerszym zainteresowaniem w piśmiennictwie naukowym. Stosunkowo nieliczne opracowania poświęcone tej problematyce mają charakter zaledwie przyczynkowski.

Warto dodać, że podjęcie badanego problemu uzasadniają też koncepcje teoretyczne związane zarówno z działalnością samorządową, społeczną, bezpieczeństwem rodziny, czy też bezpieczeństwem socjalnym. W pracy poruszono wiele aspektów dotyczących przemocy w rodzinie. Zostały zidentyfikowane główne jej przyczyny.

Oryginalny zamysł badawczy niewątpliwie wpisuje się w dyskurs naukowy zogniskowany wokół znaczenia rodziny w polityce społecznej samorządu terytorialnego powiatu pińczowskiego.

Powyższe spostrzeżenia i uwagi potwierdzają trafność decyzji Doktorantki o podjęciu badań nad tą problematyką.

2. Ocena metodologiczna

Opracowanie rozdziału metodologicznego w pracy awansowej nie jest łatwym zadaniem. Polega ono na zachowaniu proporcji między wykazaniem się odpowiednią wiedzą metodologiczną, uprawomocniającą Autorkę do samodzielnego prowadzenia badań, a koniecznością podejmowania indywidualnych wyborów wytyczających zamysł badawczy. Stoję na stanowisku, że przyjęte przez Panią mgr Agatę Gorczycę rozstrzygnięcia metodologiczne spełniają wymóg poprawnego i merytorycznie uzasadnionego sformułowania koncepcji badań własnych.

Z uznaniem odnoszę się do zamysłu badawczego w tym zakresie i obszarze podejmowanych zagadnień. Warto podkreślić, że socjologowie nie tworzą tylko teorii dotyczących społeczeństwa, ale przede wszystkim badają je, i tak to się stało w tym przypadku.

W pierwszej kolejności chciałby zwrócić uwagę na umiejętne wprowadzenie Autorki do problematyki założeń metodologicznych. Niezwykle cenne okazały się informacje dotyczące m.in. pojęcia nauki i pojęcia wiedzy, metodologii nauk, czy też etapów procesu badawczego.

Doktorantka precyzyjnie sformułowała przedmiot badań (proces kształtowania i urzeczywistniania bezpieczeństwa rodziny w polityce społecznej powiatu pińczowskiego) i cel badań (analiza - optymalizacja działań władz samorządowych powiatu w zakresie kształtowania bezpieczeństwa rodziny), w tym problemy badawcze (jeden główny i kilka szczegółowych). Odnośnie problemu głównego mam jedną uwagę dotyczącą jego precyzji, bowiem zamiast brzmienia: *w jakim zakresie w politykach społecznych samorządu terytorialnego powiatu pińczowskiego są urzeczywistniane idee bezpieczeństwa społecznego?*, proponuję nieco inne brzmienie: *w jakim zakresie w politykach społecznych samorządu terytorialnego powiatu*

pińczowskiego są urzeczywistniane idee bezpieczeństwa rodziny? Ogólnie należy podkreślić, że problemy badawcze są skorelowane z tematem i treścią rozprawy.

Pani mgr Agata Gorczyca właściwie zaprojektowała organizację badań, wykorzystując w tym zakresie teoretyczne metody badawcze: analiza, synteza i komparatystyka (szczególnie widoczne w rozdziale czwartym) oraz metody jakościowe: metoda monograficzna, badania dokumentów, analiza historyczno-porównawcza. Zastosowane metody i procedury badawcze pozwoliły na logiczną i uporządkowaną analizę materiału dowodowego.

Właściwie należy odczytać zamiar Doktorantki dotyczący świadomej rezygnacji z opracowania własnych narzędzi badań empirycznych, mając na uwadze otwarty dostęp do bogatego zbioru materiałów teoretycznych i dokumentów władz samorządowych (sprawozdania, programy itp.).

Z drugiej strony, jako zwolennik empirii pragnę zaznaczyć, że badania ilościowe (bezpośrednie) umożliwiają głębsze poznanie związków przyczynowo-skutkowych, a w tym przypadku samego określenia bezpieczeństwa rodziny w polityce społecznej samorządu terytorialnego powiatu pińczowskiego. Konstatując ten aspekt oceny wiedzy metodologicznej należy zaznaczyć, że badania głównie prowadzone były w orientacji jakościowej, a to stanowi znaczące wyzwanie dla badacza. Z prezentacji prowadzonych analiz i ustalonych wniosków wynika, że Autorka stosuje się do wymagań metodologicznych nauk społecznych (socjologicznych).

Podsumowując tą część recenzji należy stwierdzić, że Pani mgr Agata Gorczyca posiada dobre umiejętności rozwiązania problemu badawczego, opanowała metody badawcze oraz potrafi się nimi posługiwać.

3. Ocena strukturalna pracy

Dokładna lektura rozprawy doktorskiej upoważnia mnie do stwierdzenia, że posiada ona wymaganą i logiczną strukturę dla tego typu prac naukowych. Zawartość rozdziałów jest przemyślana i podporządkowana tematowi pracy. Kolejność poszczególnych rozdziałów i podrozdziałów układa się w logiczną sekwencję, według schematu „od ogółu do szczegółu”.

Praca składa się z części teoretycznej, w skład której wchodzi trzy rozdziały oraz części badawczej, którą stanowią dwa rozdziały.

W rozdziale pierwszym Doktorantka zdefiniowała różnorodność interpretacji potrzeby bezpieczeństwa i scharakteryzowała ją jako podstawową potrzebę ludzką. Omówiła szczegółowo potrzebę porządku publicznego i powszechnego, ochrony zdrowia, środowiska, dorobku kulturowego i tożsamości narodowej, bezpieczeństwa ekonomicznego, narodowego oraz oświaty i wychowania. Mam jedną uwagę do tytułu rozdziału, z racji nie zamieszczania w nim informacji na temat działań powiatu pińczowskiego, proponuje rezygnację z części dotyczącej *na przykładzie działań powiatu pińczowskiego*.

Rozdział drugi opisuje organizacyjne i prawne ramy działalności samorządowej. Przybliży historię idei samorządowości w Polsce. Omówiono w nim także uwarunkowania prawne i kompetencje samorządu w Polsce oraz miejsce jednostek samorządowych w polskim systemie organizacyjnym. Dokonano też charakterystyki j samorząd terytorialnego w powiecie pińczowskim.

Rozdział kolejny przedstawia założenia metodologiczne badań. Wskazano w nim cel i przedmiot badań. Wiele miejsca poświęcono charakterystyce problemów i pytań badawczych. W dalszym części skupiono się na metodach i technikach badawczych. Końcowa część rozdziału zawiera opis terenu i przebiegu badań.

Rozdział czwarty został poświęcony dogłębnej analizie zagadnień bezpieczeństwa egzystencjalnego i rodzinnego. Wskazano na konieczność zagwarantowania stabilizacji w środowisku zamieszkania. Omówiono bezpieczeństwo mieszkaniowe i środowiskowe w tym dostęp do opieki zdrowotnej, dostępność szkół i troskę o rodziny wielodzietne. W części końcowej opisano organizację pomocy socjalnej.

Rozdział piąty dotyczy profilaktyki marginalizacji w kontekście bezpieczeństwa rodziny społecznej. Pani Agata Gorczyca opisała skalę zjawiska przemocy wobec kobiet, dzieci i starszych członków rodziny, istotę troski o bezpieczeństwo i przyjazne otoczenie rodziny w kontekście przemocy. Aby należycie zabezpieczyć rodzinę przed publiczną deprawacją i demoralizacją, wskazała na potrzebę współpracy samorządu z innymi instytucjami i organizacjami.

Należy stwierdzić obecność bogatej i różnorodnej literatury (bibliografia interdyscyplinarna w zdecydowanej większości polska). Przy jej weryfikacji, mam dwie drobne uwagi, pierwsza dotyczy niepotrzebnego wskazywania przy publikacjach zwartych numeracji stron (wykazuje się je tylko w przypisach) i druga braku szerszej literatury

zagranicznej, tym bardziej, że problematyka ta jest tam dość obecna. Oceniając zawartość literatury warto tu podkreślić, że w aspekcie jakościowym, zarówno walor aktualności przywołanych pozycji, jak i umiejętne korzystanie z nich udowadnia, iż Doktorantka dobrze orientuje się zarówno w polskim piśmiennictwie naukowym, jak i w obowiązujących w tym obszarze regulacjach prawnych oraz w orzecznictwie.

Zwieńczenie rozprawy stanowi jej podsumowanie oraz konkluzje. Język recenzowanej rozprawy doktorskiej jest prawidłowy, choć mojej uwadze nie umknęła kwestia kilku literówek, wprawdzie nieistotnych w bilansie dla merytorycznej oceny pracy, ale zauważalnych. Ponadto pojawia się pewna niekonsekwencja w przypisach w podawaniu wydawnictwa (raz jest podawane innym razem nie).

4. Ocena merytoryczna

Nie ulega dla mnie wątpliwości, że mamy do czynienia z pracą dojrzałą, cenną poznawczo i posiadającą liczne walory szczególnie w warstwie społecznej, jak i aksjologicznej.

Pod względem formalnym rozprawa została opracowana poprawnie, jej struktura odpowiada przyjętym zasadom, a treść poszczególnych rozdziałów rozmieszczona jest zgodnie z postawionymi celami. Praca stanowi logicznie ułożoną oraz spójną całość.

Uwagę zwraca przede wszystkim sprawne posługiwanie się przez Doktorantkę profesjonalną terminologią oraz szacunek dla reguł języka polskiego. Prowadzone rozważania są logiczne i uporządkowane.

Autorka dobrze uchwyciła zależności i powiązania pomiędzy poszczególnymi częściami dysertacji. Dbą o jasność wywodów, co odzwierciedla dość dobry stopień znajomości podjętej problematyki, a także sposób jej rozumienia oraz umiejętność wykorzystania zdobytej wiedzy.

Doceniam rozeznanie Pani mgr Agaty Gorczyicy w literaturze naukowej przejawiające się w prezentowaniu różnych ujęć i perspektyw myślenia o rodzinie. Autorka wykazała się dobrą znajomością treści dotyczącej bezpieczeństwa rodziny w polityce społecznej, wykorzystując w tym przypadku samorząd terytorialny powiatu pińczowskiego. Na szczególne wyróżnienie zasługuje opis zagadnień dotyczący bezpieczeństwa społecznego i socjalnego (rozdział IV) oraz profilaktyki marginalizacji i bezpieczeństwa rodziny (rozdział

V). W sposób dojrzały i odważny formułuję tezy wskazujące na zachowanie stabilizacji w środowisku zamieszkania mieszkańców Gminy Pińczów.

Prawidłowo kreśli perspektywy rozwojowe badanej społeczności lokalnej Pińczowa i powiatu pińczowskiego. Ważnym momentem jest przedstawienie organizacji pomocy socjalnej w Pińczowie, która ma na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych.

Słusznie Doktorantka stwierdza, że diagnoza problemów społecznych dotyczących rodziny charakteryzuje się określonymi trudnościami w wypełnianiu podstawowych wobec niej funkcji. Stąd też zauważa, że w obszarze marginalizacji rodziny należy uwzględnić temat przemocy wobec kobiet i dzieci oraz przemoc wobec starszych członków rodziny. Dostrzega też potrzebę zwiększonej troski o bezpieczeństwo i przyjazne otoczenie rodziny zwracając uwagę na zabezpieczenie jej przed publiczną deprawacją i demoralizacją.

Szkoda, że przy powoływaniu się na literaturę przedmiotu badań w ocenie jej wartości i przydatności w większości przypadku dokonywała opisu bez próby nawiązania szerszej dyskusji (egzegezy).

Można pozytywnie wypowiedzieć się o metodologicznej poziomie wiedzy Doktorantki. Szczególnie widać to przy próbach rozwiązania podejmowanych problemów badawczych.

Podsumowując tą część oceny należy stwierdzić, że dysertacja ma charakter interdyscyplinary łącząc kwestie bezpieczeństwa socjalnego i społecznego, profilaktykę działań, aspekty prawne i szkoleniowe, elementy edukacji dla bezpieczeństwa oraz kwestie wychowania. Interdyscyplinarność pracy niewątpliwie świadczy o jej wysokim poziomie naukowym.

5. Wnioski końcowe

Uwzględniając wymogi ustawowe jestem przekonany, że przedstawiona do oceny rozprawa doktorska Pani mgr Agaty Gorczycy spełnia wymagania stawiane tego typu pracom. Stanowi rozwiązanie ważnego i oryginalnego problemu naukowego. Potwierdza jednocześnie, że Doktorantka posiada znaczącą wiedzę teoretyczną i praktyczną w zakresie bezpieczeństwa rodziny oraz polityki społecznej samorządu terytorialnego powiatu pińczowskiego.

Tym samym wyrażam pogląd, że przedłożona do oceny dysertacja jest ważnym głosem w socjologicznym dyskursie nad współczesnymi kontekstami bezpieczeństwa rodziny w praktyce życia samorządu terytorialnego.

W rezultacie przedstawionych ocen stwierdzam, że rozprawa spełnia warunki przewidziane przez Ustawę z dnia 20 lipca 2018r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, wobec tego całość rozprawy **oceniam pozytywnie** i wnoszę o dopuszczenie do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

W związku z przedstawionymi argumentami proszę o przygotowanie podczas publicznej obrony odpowiedzi na następujące pytania:

1. Budowa lokalnych sieci wsparcia rodzin jest bowiem jak dotąd, słabym ogniwem całego systemu ich bezpieczeństwa. W związku z tym, aby zwiększyć i wzmocnić obecność innych instytucji poza samorządem terytorialnym, **proszę wskazać te podmioty, które najbardziej wpływają na poczucie bezpieczeństwa rodziny.**
2. Hipotezom przypisuje się w nowoczesnej nauce rolę centralną. Określenie to ma wiele znaczeń, które interpretowane łącznie pozwalają zrozumieć, czym są hipotezy. **Proszę uzasadnić brak hipotez we własnej metodologii prowadzonych badań.**
3. Jakie dostrzega Pani **podobieństwa i różnicę** w procesie kształtowania bezpieczeństwa rodziny w polityce społecznej innych powiatowych samorządów terytorialnych (proszę takie porównanie dokonać na przykładzie innego wybranego dowolnie samorządu)?

.....